

DEN SPÆTTEDE SÆL I GRØNLAND

Af mag. scient. *Chr. Vibe*

Det er efterhånden ved at være en fastslået kendsgerning, at der er indtruffet en klimaændring i Grønland, som har bevirket, at sælerne har trukket sig bort fra de sydgrønlandske kyster, fordi de foretrækker den føde, der er at finde i de koldere farvande nordpå. Imidlertid gælder det også her, at man må være forsigtig med at generalisere. Der forekommer seks sælarter nogenlunde almindeligt i Grønland: hvalros, remmesæl, klapmyds, grønlandssæl, spættet sæl og ringsæl, og hvad der gælder den ene art, behøver nødvendigvis ikke også gælde de andre arter. Den sæl, der uden sammenligning har spillet den største rolle for grønlænderne, er ringsælen. Den forekommer over hele Grønland og fanges stadigt i stort tal, men er nu blevet sparsom i de sydlige egne af landet, mens den i afsidesliggende egne nordpå stadig er meget almindelig og af afgørende betydning for fangerbefolkningen. Den er knyttet til isen, føder sine unger i snehuler ovenpå den og holder om vinteren huller åbne gennem fjordisen for at ånde.

Imidlertid har den anden af de små sæler, den spættede sæl, en hel anden levevis. Den foretrækker tværtimod de isfrie kyster mod syd, undgår isen og føder sine unger på land, hvor den også tilbringer en stor del af fældningstiden. Den foretrækker derfor de mildere himmelstrøg og har således netop fået sin store chance gennem klimaændringen til at brede sig og blive talrig i de egne, som ringsælen forlader. Dens kød og spæk er godt, og dens skind vurderes både af grønlændere og pelshandlere adskilligt højere end ringsælens, idet hårene er finere, blødere og mere glinsende. Man skulle derfor tro, at den spættede sæl netop ville være den rette arvtager til ringsælens forladte jagtmarker. Det er den også, og den ville uden tvivl i dag have været en meget almindelig sæl ved Vestgrønlands kyster, hvis vi havde givet den en chance, hvad vi desværre har forsømt, fordi dens sjældenhed har gjort, at man simpelthen aldrig har tillagt den nogen betydning.

I modsætning til ringsælen er den spættede sæl desværre mere sårbar overfor efterstræbelser, og det har indtil nu været dens ulykke i Grønland, hvor man aldrig har kendt til fredningstider for sælernes vedkommende. Den omstændighed, at den spættede sæl skal op på land for at føde sine unger og fælde sommerpelsen, har gjort det lettere for menneskene at komme den til livs og udrydde den fra alle beboede egne, mens den kun i bunden af ubeboede fjorde og lignende afsidesliggende steder har kunnet få den fred,

*Panorama fra
Zoologisk Museum
med gruppe af
spættede sæler på et
rev i Danmark,
hvor en lille bestand
af denne meget
efterstræbte
sæl stadig formår
at klare sig*

den behøver i den vanskelige yngle- og fældningstid. Derfor har det været let at holde dens antal nede, så den aldrig har nået at få nogen virkelig betydning i Grønland.

Lad os se lidt på dens øvrige udbredelse og levevis.

Den spættede sæl (*Phoca vitulina*) yngler også ved Danmarks kyster, ja, den udstrækker sit yngleområde lige fra Portugal til det nordlige Skandinavien og Island. I Grønland træffes den fra Angmagssalik syd om Grønland til Upernavik, mens den i sjældnere tilfælde har kunnet iagttages ved Scoresbysund og Thule. På Amerikas østkyst er den almindelig ved Labradors kyster, og i Stillehavet kendes den rundt Beringshavet til Californien og Kamptschatka. Overalt gælder det, at den på grund af, at den ikke tåler efterstræbelser på ynglepladserne, tidligere har været meget mere talrig end i nutiden. Ved Færøerne er den praktisk taget udryddet. Ved Island derimod fanges der endnu ca. 6000 stk. årligt. Den anses her for en værdifuld sæl, der nyder en vis fred og beskyttelse, undtagen hvor den optræder i lakseelve, her tolereres den ikke. Det er ved Island forbudt at skyde på spættet sæl, da for mange derved går tabt, man fanger den helst i garn.

I Grønland indhandles årligt et halvt hundrede skind af denne sæl. Dette tal svarer dog langt fra til det nedlagte antal, idet skindet i stor udstrækning bruges af befolkningen til de grønlandske nationaldragter og hertil betales med op til 100 kr. pr. stk. Dette forhold gør selvfølgelig netop denne sæl stærkt efterstræbt, og da den her ikke nyder nogen lovbeskyttelse, holdes bestanden nede på et minimum.

Den spættede sæl er overalt, hvor den findes, stationær. Den er ikke i stand til at grave sig åndehuller op gennem isen ligesom ringsælen, hvorfor den om vinteren må ty til tide-

*Spættede sæler
soler sig på en bank
i bunden af
Søndre Strømfjord,
hvor de nyder
total fred, mens de
andre steder
i Grønland er meget
sky på grund af
stærk efterstræbelse*

vandsrevnen for at ånde. Om sommeren har den sine bestemte tilholdssteder i fjordene, hvor der er fredelige skær eller sandbanker, hvor den kan føde sin unge og sole sig i fældetiden. Når isen smelter inde i fjorden, kan den også gå op og lægge sig på isflager. Når elvene er brudt op, ynder den at holde til omkring elvmundinger og går ofte langt op i elvene efter fjeldørreder. Rensjægerne fortæller, at den kan træffes lige så langt fra kysten, som rensjægerne færdes, og den lader sig ikke standse af forplumrede elve eller stærk strøm, kun vandfaldene kan den ikke forcere. Man skyder ikke efter den i elvene, da den bare vil forsvinde i den stærke strøm. Det er som regel kun yngre dyr, der ses i elvene.

På sandbankerne i bunden af Søndre Strømfjord så forfatteren sommeren 1952 talrige spættede sæler ligge og sole sig uden at vise spor interesse for flyvemaskinerne, der jævnlig strøg hen over hovederne på dem. De havde her følelsen af fred og optrådte i flokke på op til 30–40 stykker, gamle og unger imellem hinanden. Blev de rigtig lystige, væltede de sig om på ryggen og lå og vrikkede med kroppen fra side til side, mens de slog forlufferne mod brystet i leg og kådhed. Men der er ingen tvivl om, at kom en fanger herind i sin kajak og begyndte at skyde løs, ville det hurtigt være forbi med idyllen, og den nu fredlyste yngleplads ville blive forladt.

Den spættede sæl lever helst af fisk, mindre arter som sild, småtors, flynderfisk og fjeldørreder, men vi kender desværre for lidt til dens biologi i Grønland. Ved de rige ørredelve kan den sikkert gøre nogen skade, men i almindelighed vil den ikke være nogen konkurrent til fiskerne i Grønland, især da fiskeri sjældent drives i bunden af fjordene.

Parringen foregår i vandet i slutningen af september og er ofte indledet af parrings-

kampe mellem hannerne. Drægtighedstiden er ca. 9 måneder, så ungerne fødes i sidste halvdel af juni. Ved fødslen har ungen ca. halvdelen af moderens længde. Før fødslen har ungen en stålgrå uldpels, men ved fødslen er denne skiftet ud med en pels, der ligner moderens. Som regel fødes kun een unge, men i sjældne tilfælde to. Ungen går i vandet kort tid efter fødslen og dier moderen i ca. 14 dage. Diegivningen foregår på land eller i strandkanten, og ungerne tilbringer i denne periode den meste tid på land.

Fældningen begynder først i juli hos ældre dyr, noget før hos yngre dyr, og den varer til hen i august. I den tid holder sælerne mest af at opholde sig på land så længe som muligt, og de spiser meget lidt. Resultatet er da også, at de afmagres, så de i fældningstiden både med hensyn til kød, spæk og skind ikke er meget værd. Kunne man derfor give de spættede sæler total fred i disse vanskelige yngle- og fældningsmåneder, ville man række dem en hjælpende hånd, og det skulle snart kunne mærkes på bestanden, da man regner med, at ungen allerede i to—tre-årsalderen er yngledygtig.

I 1877 regnede Rink med, at der fangedes ca. 1000 spættede sæler årligt langs hele vestkysten. I dag fanges noget under 300, hvoraf ca. 50 skind indhandles, mens resten af skindene bruges af befolkningen.

På Rinks tid var de klimatiske forhold i Vestgrønland temmelig ugunstige for den spættede sæl. Islægget var mere udbredt og af længere varighed end nu, og havets temperatur var koldere. Forholdene må anses for meget gunstigere i vore dage, hvor det kun er mangel på fred, der holder bestanden nede. Kunne vi give den fred i månederne juni, juli og august og frede dens ynglepladser, ville den spættede sæl sikkert i nogen grad kunne erstatte ringsælen ved de sydlige kyster.